

MLUVENÁ MATEŘŠTINA

Jak se stát řečníkem během 15 lekcí

VÁCLAV MARTINEC

Ilustrace
Pavla Hovorková

Mluvená mateřština

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.edika.cz
www.albatrosmedia.cz

Václav Martinec
Mluvená mateřština – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2018

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA**

VÁCLAV MARTINEC

MLUVENÁ MATEŘŠTINA

Jak se stát řečníkem během 15 lekcí

SROZUMITELNÁ ŘEČ
JAKO ŽIVOTNÍ STYL

Ilustrace Pavla Hovorková

1. kapitola

MLUVENÁ ČEŠTINA

Chvála mateřštiny – i její současné problémy

motto

KAREL ČAPEK – CHVÁLA ČESKÉ ŘEČI:

Řeč je sama duše a kultura národa.

Projevuje tajemné zákony myšlení.

Tam, kde skřípá a vrže řeč, tam skřípá něco v hlubokém bytí lidu.

Každá jalovost řeči je symptomem něčeho zkaženého v našem kolektivním životě.

Je-li naše mluva beztvará a zmatená, prohřešujeme se na duchovním bytí národa.

Také vás Čapkova slova přivedla k úvaze o Orwellově „novořeči“? Orwellovský „newspeak“ přestává vyjadřovat skutečnost takovou, jak ji vidíme, a manipuluje přirozené vnímání světa. Mnohdy vyjadřuje pravý opak reality. Protože řeč a myšlení se projevují jako spojité nádoby, využívá se v Orwellově románu tento uměle vytvořený jazyk jako nástroj, kterým společnost občany omezuje a svobodu myšlení deformuje. Současný požadavek politické a společenské korektnosti nás přímo vybízí k obdobnému falšování obsahu slov.

Ale pokud jsou myšlení a řeč spojité nádoby, pak stejný princip bude platit i v obráceném směru – jasnou, srozumitelnou mluvou a věrohodným používáním slov můžeme přece prostor svobody rozšiřovat. Jadrnou mluvou můžeme osobní svobodu rozvíjet, a rovněž tak i svobodu společenství, ve kterém žijeme. Péči o mateřštinu – tedy mluvní průpravu zaměřenou pedagogicky – chápeme jako výchovu v tom nejširším společenském smyslu. Nejenom úzce jako srozumitelnou mluvu. **Když budeme dobře mluvit a osvojíme si nejen precizní výslovnost, ale i celý proces vzniku slova – to jedinečné vnitřní dění od myšlenky až po artikulaci rtů – pak budeme svobodnější a snadněji budeme odhalovat i manipulace a lži. My i naše děti.**

Touto učebnicí nabízíme učitelům a rodičům nástroj, jímž povedou své děti a svěřené žáky jednak ke kultivované mluvě, jednak k jasnému pronikavému myšlení. V duchu Čapkových slov – aby z naší řeči vyzařovala nejen kultura a duše národa, ale i kultura a duše každého jednotlivce. **Rád či chaos myslí se věrně vtiskuje do naší mluvy.** Proto bychom se měli vyhýbat mluvě jalové a ošumělé, která je příznakem vnitřní zkaženosti a chaosu bytí.

Zodpovězte si sami pro sebe otázky, které vyplývají z Čapkových úvah o češtině:

- Jak zní moje mluva?
- Je vůbec jasně znělá? Nebo je to směsice šumů a nevýrazných zvuků?
- Mohu svoji mluvu přirovnat ke zvuku stradivárek, nebo zní jako fídlání na rozladěných skřípkách?
- Proč moji posluchači plně nechápou mé skvělé myšlenky, když je vyjadřuji mluvenými slovy?
- Je možné, že skřípot a koktavost mých slov rozměňuje pronikavost mé mysli?
- Svoje dítě jsem učil chodit, oblékat si kabátek a přecházet ulici jedině tehdy, když svítí zelený panáček. Učím ho také mluvit tak, aby mu kamarádi dobře rozuměli?

Možná si odpovídáte na některou z otázek s jistými rozpaky. Zřejmě jste si tento problém začali uvědomovat, a proto si v tuto chvíli listujete knížkou, která je určena nejen vám, ale rovným dílem i vašim dětem. Strany publikace jsme popsali a pokreslili proto, že tu poslední otázku, zda s mateřskou láskou učíme svoje dítě bezpečně chodit i po cestách naší zvukné a melodické mateřštiny, pokládáme dnes za zásadně důležitou.

Učebnicí „rétoriky pro děti“ se zaměřujeme především na děti ve věku od pěti do deseti let, kdy jejich řečová schopnost učit se, vnímat i spontánně vytvářet nové výrazy je v bouřlivém rozvoji. Jejich zacházení s řečí – s mateřštinou i s cizími jazyky – je založeno spíše na napodobování a na praktickém používání než na učení se metodickým pravidlům. **Proto je nezbytné, aby rodiče a učitelé, kteří v raném věku děti nejvíce ovlivňují, hovořili s dětmi mluvou, která je vzorem k následování. Zároveň musíte zvládnout i několik jednoduchých metodických postupů, jimiž dětem „nenápadně“, tedy formou hry, zprostředkujete mluvní výchovu.**

Nabízená publikace „Mluvená mateřština“ je zaměřená na oba aspekty řečové výchovy:

- na hudební znění hovorové češtiny dospělých
- i na jednoduché metodické postupy, kterými děti povedete ke srozumitelné a příjemně znějící mluvě.

NAKAZILI JSME VÁS ŘEČOVÝM VLASTENECTVÍM?

Jak se dopravujeme k tomu, aby naše řeč zněla tak jasně a srozumitelně, že nebude napomáhat plíživému vytváření orwellovské společnosti? Jak budeme zdravou mluvou rozšiřovat prostor osobní i společenské svobody?

Na obě otázky existuje, bohužel, jenom jediná a každodenně nepříjemná odpověď – začít pracovat a pravidelně cvičit. Cvičit tak:

- abychom dýchali energicky, ale ne křečovitě;
- aby se náš hlas nesl prostorem, aby se rozezněl a rozhlaholil, ale nesmí znít řezavě a nepříjemně;
- abychom vyslovovali jasně a srozumitelně, ale ne afektovaně.

Když tyto tři zdánlivé banálnosti skutečnými, naše vztahy k druhým lidem budou přehlednější.

Tři imperativy kvalitní mluvy – **dýchej, rozeznívej, vyslovuj** – tyto tři požadavky si dobře zapamatujte, kolem nich se totiž bude točit veškeré rétorické umění, které vám nabízíme.

ANO, ALE ČAS! KDE VZÍT ČAS?

Kde najdeme čas na učení, když všichni žijeme v neúprosném sevření kleští času?

- Učebnici jsme koncipovali tak, abyste při zvládání kvalitní mluvy maximálně využívali „neproduktivní časy“. Zvláště časy čekání, jízdy a chůze odněkud někam můžete využívat při opakování cvičných textů podle nahrávek.
- Čas, který věnujete vlastní hlasové a mluvní spolupráci s dítětem, ten nepovažujeme za osobní zátěž. Ty chvíle mluvní průpravy dítěte přece naplníte svrchovaně tvořivě. Především to bude čas, jež svému dítěti stejně chcete věnovat.
- Aby vás děti vnímaly jako vzor krásné mluvy hodný následování, vyžaduje, abyste kvalitu své řeči zdokonalovali s jistým předstihem. Jednou za týden musíte vyšetřit půlhodinku, kterou věnujete soustředěnému studiu další lekce. Ale další práci, tzn. upevňování a zafixování nových mluvních návyků, přesunete do oblasti „neproduktivních časů“, kdy se věnujete mechanickým činnostem, jež stejně musíte během dne vykonávat.
- Jedinou rozsáhlou investicí času představuje samotný začátek vašeho úsilí o kultivovanější mluvu. Počítejte tedy s jednorázovou investicí několika hodin, kdy se v plné koncentraci, tedy v klidu a beze spěchu, seznámíte s kurzem v této učebnici.
- Považujeme za podstatné, abyste si promysleli hlubší souvislosti lidské schopnosti dorozumívat se slovy. Dnes často narážíme na neschopnost dorozumět se slovy. Proto vás záměrně provokujeme otázkami:
 - Jaký společenský dopad může mít mluva nedbalá a drmolivá?
 - Nenapomáhá ochablá a obtížně srozumitelná mluva vytvářet chaos ve společnosti?
 - Trpíme pocitem osamocení a vzájemného lidského nezájmu a nepochopení.

Ale nejsme to nakonec i my, kdo svojí nevýraznou mlouvou a nevýrazným zněním hlasu tuto společenskou atmosféru šíří a spoluvytváří?

Když vlastní degradovanou mluvu vkládáme do sluchu a myslí našich dětí, neutěšený stav společenských vztahů dále prohlubujeme.

Že si lidé neuvědomují a neslyší míru degenerovanosti vlastní mluvy, z nich nesnímá zodpovědnost za šíření této celospolečenské řečové rakoviny.

Na tyto otázky se snažíme odpovědět. Také chceme reagovat na Čapkova slova z „Chvály české řeči“ v úvodu publikace. Odpovídáme kapitolami této učebnice. Věnujeme ji vám, kteří pocítujete zodpovědnost za úroveň vlastního mluvního vyjadřování i za kvalitu řeči svých dětí.

JAK ZACHÁZET S UČEBNICÍ A JAK VÉST MLUVNÍ VÝUKU DĚTÍ?

Všechny texty psané formou těchto řádků představují vysvětlivky a instrukce pro vás – dospělé, pro rodiče a učitele.

Které pasáže přetlumočíte svým dětem jednodušším jazykem, to necháváme na vašem úsudku a na situacích vzniklých při mluvní průpravě s dětmi.

Podnět pro systematiku.

Do učebnice je zařazena řada herních rozpracování, abychom získali zájem dětí. Při vašem osobním studiu, než budete mluvní dovednosti předávat dětem, jsou to pasáže, které by vás zbytečně zdržovaly. Zvažte jinou cestu. Sedmá kapitola uzavírá učebnici několikastránkovou přehledovkou probrané látky. Jsou to jenom strohá pravidla bez motivací.

- Nebude účelnější, když se budete věnovat nejprve tomuto souhrnu na stranách 101 až 133?
- Když pochopíte celek, všechny jeho jednotlivosti pak zvládnete snadněji a dětem pak budete spolehlivým průvodcem.

Texty odsazené zcela do středu stránky a v modrém tučném tisku kurzivou, to jsou texty k procvičování mluvy.

Svislá čára vedle tučně vytištěného textu označuje to nejpodstatnější, co je třeba při mluvní průpravě zvládnout či pochopit.

2 a) Celý řádek s označením jednotlivých cvičení je podtržený

Ikonka modrého čtverce vysunutá k levé hraně stránky označuje cvičení, která máte uskutečnit.

Pak následuje označení nahrávky – tedy číslo lekce a písmeno.

Písmeny jsou označena cvičení v pořadí, jak za sebou následují. Například první tři cvičení druhé lekce:

2 a)

2 b)

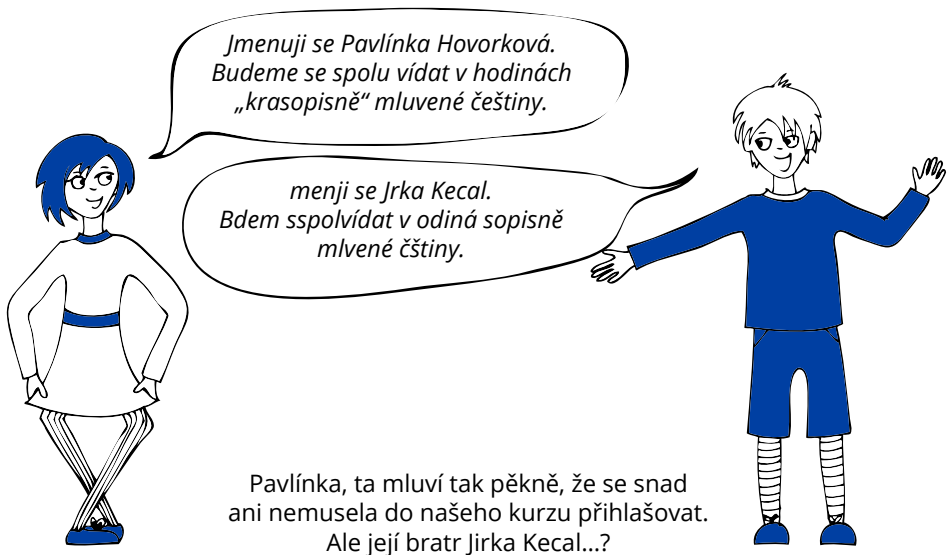
2 c)

A za číslem a písmenem uvádíme název cvičení.

Ikonka modrého puntíku vysunutá k pravému okraji označuje nahrávku popsaného cvičení.

Má stejné číslo jako cvičení. Protože všechna cvičení nejsou doprovázena nahrávkou, tak v číslování nahrávek některá čísla chybí. Nahrávky si stáhnete z webu nakladatelství.

Učebnicí vás budou provázet dva panáčky – Pavlínka Hovorková a Jirka Kecal.

Při práci v rodině budou děti obrazový doprovod sledovat přímo v knížce. Ve škole je většina tříd vybavena projektorem, tak představíte dětem Pavlínku a Jirku ve zvětšeném formátu na promítací ploše.

Kolik času můžete věnovat mluvní průpravě?

V rodinném prostředí to bude zcela ve vaší režii. Věnujete procvičování mluvy každý den alespoň chvilku? Ta každodennost (i když třeba jenom na chvilíčku) je důležitá pro zafixování postupů z minulých lekcí.

Ale jak to uděláte ve škole, když učební plány s výukou mluvené češtiny nepočítají – a to bohužel na všech stupních škol včetně vysokých. Záleží na osvědčení ředitele vaší školy, v jakém rozsahu vám dovolí do hodin mateřského jazyka vkládat metodiku mluvní průpravy.

Ideální by bylo věnovat jednotlivým lekcím celou jednu vyučovací hodinu v týdnu. Další dny v týdnu pro opakování a zafixování mluvních návyků už postačí jenom malá část hodiny. K procvičování můžete využít i hodiny zpěvu. Dechová, gestická a pohybová cvičení můžete rozvíjet v hodině tělocviku. A slovní výzvy ke kultivované mluvě rozumně uplatňujte ve všech předmětech.

Předpokládáme, že všechny lekce zvládnete za půl roku. Nebo za celý rok? Podle toho, kolik času můžete rozvoji mluvy každý týden věnovat.

Naleznete také příležitost k tomu, abyste dětem předčítali pohádky. S dětmi hovořte o smyslu pohádkových příběhů, o povaze postav, které v pohádce vystupují. Vedte je k tomu, aby dokázaly vyjádřit svůj názor.

- ***Dnes se seznámíme s novým předmětem. Budeme mu říkat „Srozumitelná čeština, kterou je radost poslouchat“. V hodinách češtiny, v hodinách mateřského jazyka, se učíme správně, tedy krasopisně psát. Nyní se budeme učit také krasopisně mluvit.***

Vlastní výuku mluvy můžete s dětmi začít teprve po jistém čase, až bude radost poslouchat i vaši mluvu, až sami zvládnete mluvní cvičení na obdobné úrovni, jakou slyšíte na nahrávkách. Než vaše řeč zazní jako následováníhodný vzor, můžete vést děti (i sebe) ke kvalitní mluvě pouze slovními výzvami.

Těch sedm výzev zní takto:

- 1) **Není ti dobře rozumět! Mluv výrazněji!**
Jako bys volal do dálky!
- 2) **Když mluvíš, tak dýchej zhluboka!**
- 3) **Otevírej víc puslu!**
Tím se ti hlas rozezní a všichni ti budeme dobře rozumět.
- 4) **Rozlišuj dlouhéeeé a krátkéeeé sla-bi-ky!**
Dlouhé slabiky musí znít čtyřikrát déle než ty krátké.
- 5) **Vyslovuj výrazně i koncovky! Nepolykej je!**
- 6) **Drmolíš, mluv pomaleji!**
- 7) **Nedělej za každým druhým slovem pauzu!**
Tak se význam věty rozpadá.
Nejprve si rozmysli, co chceš sdělit, a pak to řekni během jediného výdechu.

Když dokážete podle těchto výzev důsledně vylepšit svoji řeč, jako byste kurz mluvy již úspěšně absolvovali. Skutečně je to tak jednoduché naučit se mluvit?

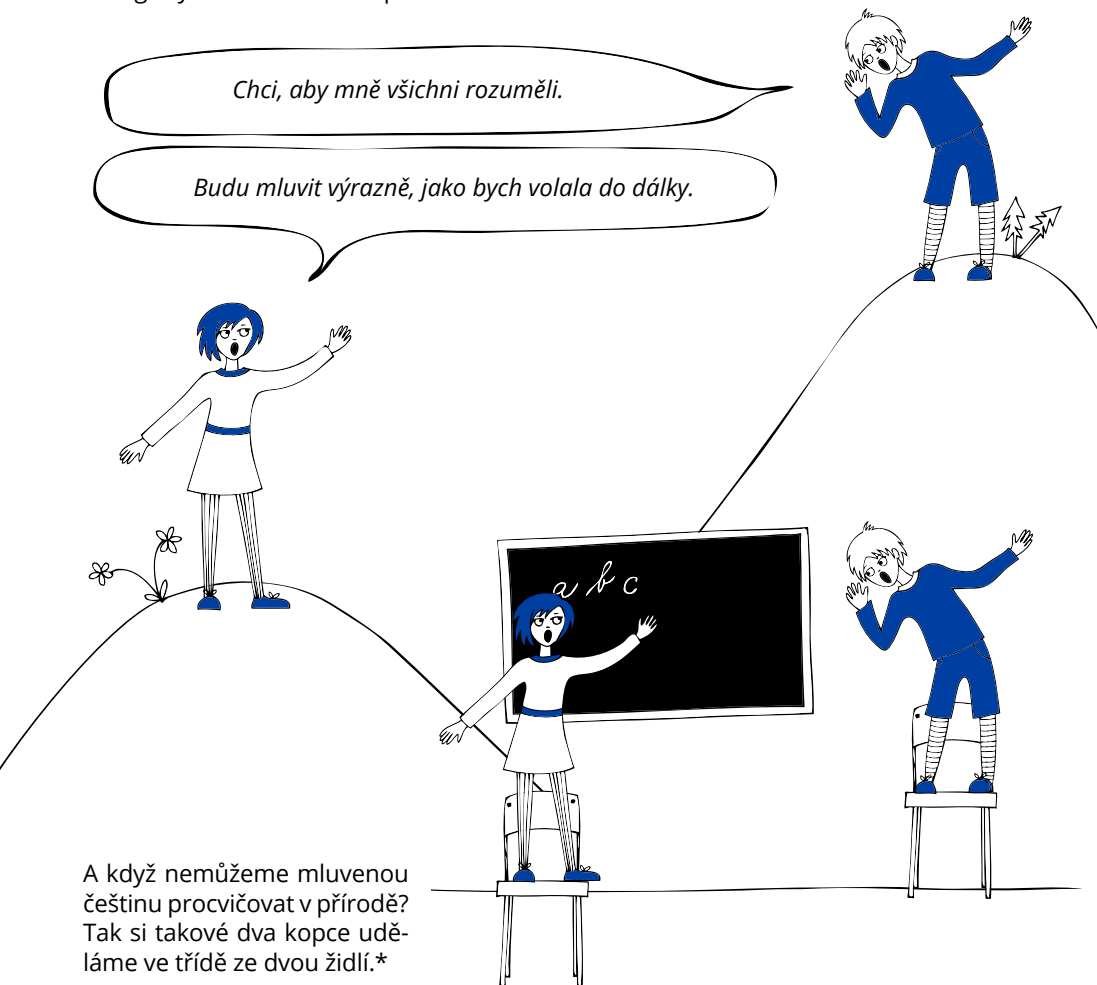
Uskuteční sedmero výzev a budeš mluvit jako kniha.

Ale i takto jednoduchá záležitost se musí trochu procvičovat. Začněte s tréninkem, když posloucháte druhé. Zvolte jednu výzvu ze sedmi a pozorně sledujte hlasatele v rozhlase či v televizi, přednášejícího při projevu, kamaráda při běžném povídání u kávy a „vyzkoušejte sami sebe“, zda slyšíte to, co se má v mluvě dodržovat. Až to začnete slyšet a rozeznávat u druhého, tak to spontánně začnete sledovat i při svém vlastním projevu. Případně si tu situaci můžete usnadnit nahrávkou.

Při práci s dětmi převedeme „Sedmero výzev“ do první osoby, aby děti samy sobě rozkazovaly, jak chtějí mluvit.

**1) Chci, aby mně všichni rozuměli.
Budu mluvit výrazně, jako bych volal do dálky.**

Proč budeme říkat „jako bych volal do dálky“, když můžeme vyběhnout ven a skutečně si do dálky zavolat! Nacvičovat mluvu v přírodě – to je ta nejvhodnější zkušenost, protože při volání z kopce na kopec přestaneme kuňkat a budeme dýchat energicky a hlas se nám naplno rozezní.

A když nemůžeme mluvenou češtinu procvičovat v přírodě? Tak si takové dva kopce uděláme ve třídě ze dvou židlí.*

* Když si stoupneme na židli, na stůl, na pařez, na jakoukoliv vyvýšeninu – tak skutečnost, že mluvíte z místa, které je prostorově významné – ta dodá vaší mluvě značnou sílu. Ověřte si to – nejdříve sami na sobě a potom na druhých.

1 a) Sedmero výzev – opakuj po mně!

- 1) *Chci, aby mně všichni rozuměli.*
- 2) *Dýchám energicky a zhluboka.*
- 3) *Pusu pořádně otevírám.*
- 4) *Rozlišuji dlouhé a krátké slabiky.*
- 5) *Nesmím polykat koncovky slov.*
- 6) *Mluvím pomaloučku. Nesmím drmolit.*
- 7) *Mluvím plynule, celou větu na jeden výdech.*

1 a) Sedmero výzev – opakuj po mně!

Na počátku mluvní průpravy je třeba svoji mluvu přesně „uslyšet“, protože teprve pak můžete svoje hlasivky a jazyk vyladit přesně tak, aby se mluva rozezněla podle vašich představ.

Je to vaše ucho, které otevírá vaše ústa, vaše ucho pohybuje vašimi rty a jazykem. Je to opět vaše ucho, které vytváří melodiku vaší řeči.

Jak ale naučíme děti, aby uslyšely samy sebe?

Aby se naučily „nově slyšet“, musíte je bezprostředně po pronesené větě opravovat. Přesně poukazovat na nepřesnosti při jejich promluvách. Ale nezapomínejte také oceňovat, když „dobře slyšely“.

Zapojte do hodnocení kvality mluvy i ostatní děti, aby si i ony tříbily svoji schopnost slyšet jemnosti v mluvním projevu svých spolužáků. Až se děti naučí „nově slyšet“, až začnou samy rozeznávat jasnou znělou mluvu od projevu nepřesného, nesmírně to urychlí jejich další řečový vývoj.

1 b) Celá třída se učí „slyšet“

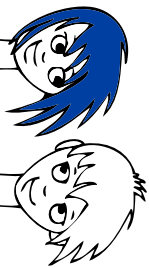
- *Slyšeli jste, jak Anička polykala koncovky? Tedy, že koncovky slov nebylo slyšet, že je skoro nevyslovila?*
- *Marku, neotevíral jsi pusu, cedil jsi slova přes sevřené zuby. Proto se ti hlas vůbec nerozezněl.*
- *Kdo z vás se pokusí zhodnotit, jak svoji básničku přednese Marcela? Nejdřív to zkus ty, já pak řeknu svůj názor.*

Pro takovéto třibení mluvy i sluchu je ovšem nezbytné, abyste u jednotlivých dětí určovali jejich „diagnózy mluvy“ naprosto přesně a bezprostředně, bez dlouhého uvažování. Nežli sedm výzev nahlas vyslovíte a začnete je při mluvním projevu dětí používat, několik dní si zkoušejte určovat diagnózy mluvního projevu dětí jenom v duchu, sami pro sebe.

Až tuto formu mluvní a sluchové průpravy spustíte naostro, dejte si pozor na intonace, kterými vyzýváte děti k opravám. Aby to byly výzvy laskavé a ne peskování.

Náplň této první lekce – výzvy ke srozumitelné výslovnosti – můžeme po celý týden uplatňovat v ostatních předmětech, když děti drmolí, kuňkají, polykají koncovky, a někteří přeborníci při mluvě dokonce zapomenou i dýchat.

V této první lekci mluvy s dětmi musíte obstát především vy, rodiče a učitelé. Obstojíte vždy, když vaše diagnostická poznámka k mluvě dětí bude přesná.

Další dny – opakovací lekce

Podněty pro opakování

Smyslem mluvní průpravy je, abychom si navzájem lépe rozuměli – a to bez úsilí rozluštit slova, která slyšíme mnohdy ve značně deformované podobě. Často si také některá zamumlaná slova sami doplňujeme podle kontextu výpovědi. Chceme si navzájem porozumět, musíme tedy dodržovat pravidla mluvy. Při psaní nemůžeme psát „Y“ a „I“, jak toho napadne. **Stejně tak i v mluvě se snažíme nedělat žádné „mluvní hrubky“.**

Slovních výzev ke správné mluvě používejte uměřeně, aby se mluvní průprava dětem nezprotivila. Využívejte ale všech situací a okolností:

- nejen v čase určeném pro mluvní průpravu,
- ve všech situacích rodinného života,
- ve škole ve všech předmětech, nejen v čase mluvní průpravy.

Zapojte do rozeznávání mluvní kvality i ostatní žáky ve třídě, ptejte se jich, zda také slyší ty drobné mluvní nešvary. Vyzvěte je:

- Ať sami označí, který spolužák při mluvním projevu dodržuje všech sedm pravidel výslovnosti.
- Předved', jak to Honzík řekl nepřesně. A nyní ukaž, jak to má být správně.

Při opakování první lekce nechejte děti přednášet říkanky a básničky, které si samy vyberou.

Ale náročnější bude, když dokážou dodržovat správnou výslovnost i v textu, jenž bude v hlavě dětí teprve vznikat.

Témata k vyprávění:

- Nechejte děti vyprávět, co zažily s rodiči o víkendu.
- Nechejte děti převyprávět pohádku, kterou včera slyšely od rodičů.
- Ať děti povypráví, jaké se jim zdají sny.
- O kom ze třídy (z rodiny) si myslíš, že mluví pěkně. Tak dobře, že mu všichni dobře rozumíme.
- Marcelo, poradila jsi tatínkovi, jak má mluvit, aby to byla radost ho poslouchat?
- Karle, vysvětlil jsi doma, co probíráme v předmětu „Mluvená mateřština“?
- Květo, povyprávěj mně – jako svojí mamince: Co jste dneska probírali v tom novém předmětu?
- Zamyslete se: – Proč potřebujeme řeč?
 - V jaké situaci by sis zoufal, kdybys neuměl mluvit?
 - Vzpomínáš si, jak ses sám učil mluvit? A kdo tě to naučil?

Když mluvíte s rozvahou a pozorně, tak už to opravdu začíná být radost – vás poslouchat.

2. kapitola

MAGIE SLOVA V HISTORII LIDSKÉHO RODU

Historická cesta lidského dorozumívání

Jak naši prapředci během desítek tisíců let vytvářeli řeč a jak se dnes mluvenou češtinu znova učíme.

2. LEKCE

OD PRAVÝKŘIKU KE SLOVU

Vytí vlčice nad mrtvými štěňaty – pradávný žalozpěv plný bolesti

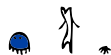
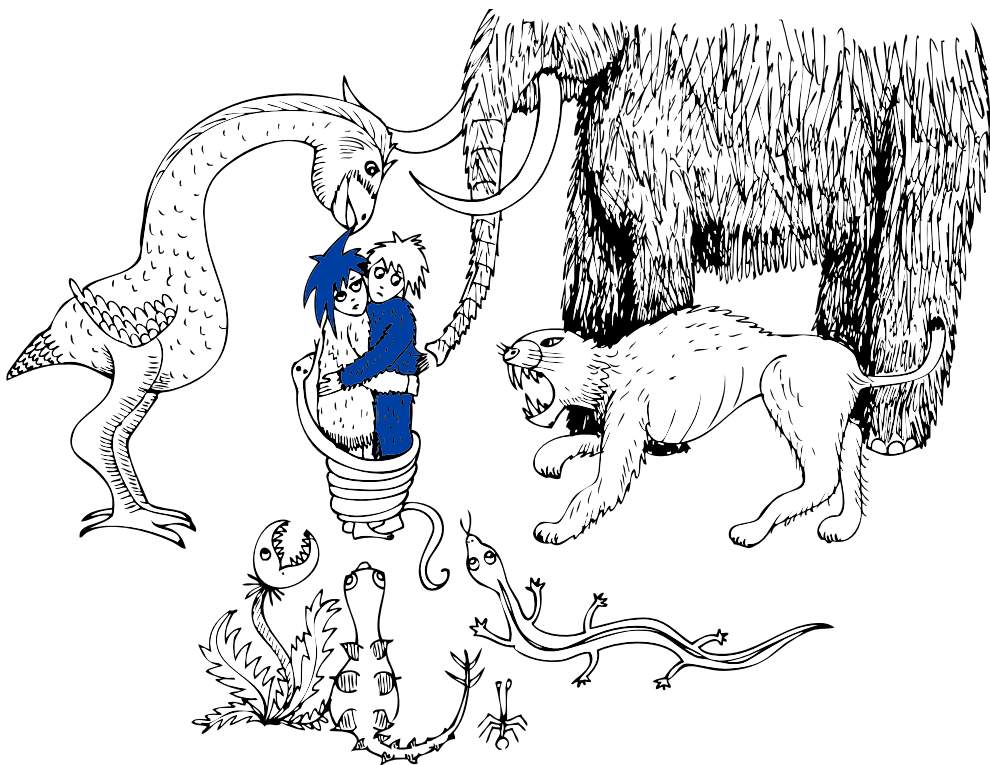
Chceme děti seznámit nejen s řečí současnosti, ale i s jejími kořeny. K tomu bychom potřebovali „stroj času“. Ten můžeme nahradit svojí představivostí. Vydáme se tedy s dětmi na výlet desítky tisíců let proti proudu času, abychom poznali, jak se naši prapředkové mezi sebou dorozumívali.

V tehdejší lidské tlupě používali sběrači a první lovci ke komunikaci pravděpodobně jenom výkřiky a skřeky a doprovázeli je výraznou mimikou s bohatou gestikulací. **Zahrajeme si s dětmi, jak se z nonverbálních projevů pračlověka postupně vyvíjelo dorozumívání slovy.**

Uvažujme o dvou prvcích hlasového dorozumívání – o nonverbálních zvucích (o citoslovcích) a o slovech.

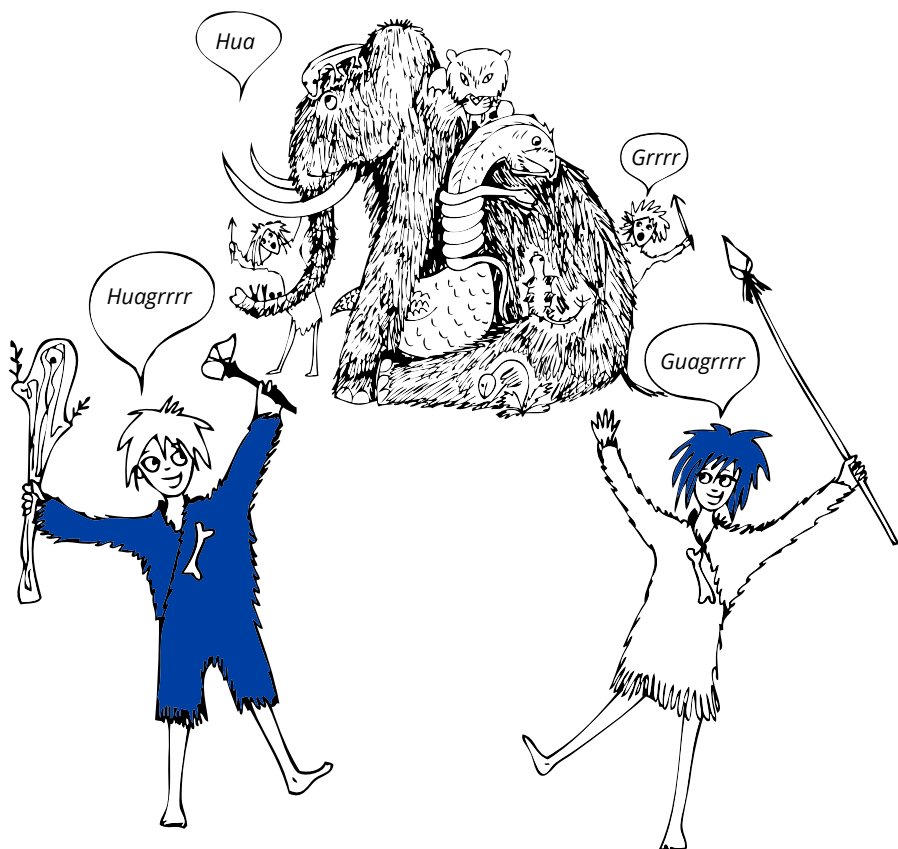
Přece nonverbální projevy jako smích, pořvávání, halekání nenahrazují jenom významy slov, ale všemožné hlasové povykování výrazně rozvíjí dýchání a pružnost hlasivek. Jsou to zvuky, které přinášejí výrazné psychické uvolnění, jednotlivcům i celé skupině. Navíc všechny tyto projevy nemusíme technicky „nacvičovat“, zvláště děti je ovládají zcela spontánně. Takováto „prehistorická rétorika“ pak běžné školní vyučování výrazně osvěží. Musíme ale zajistit jeden podstatný technický aspekt: **Děti se nesmí překřiknout, aby si spontánním hlasovým projevem nepoškodily hlasivky.** Hlasitě povykovat a nekřičet, tedy nepoškozovat si hlasivky, to se děti naučí v příští kapitole, až si osvojí intenzivní dýchání bránicí – a není to zcela snadné. Nyní, když některé dítě bude křičet křečovitě, jenom mu řekněte: „Uvolni se a udělej hlavou pomaloučku malý kroužek!“ A pohlaďte ho při tom po hrdle tak, aby to pohlázení přehnané napětí v hrdle rozpustilo.

- **Dneska si povíme, jak lidská řeč vznikala. Jak se pralidé mezi sebou dorozumívali, než objevili a pronesli první slova. Trvalo to desítky tisíc let. Tak dlouhou dobu si vůbec nedokážete představit. Když chceme pochopit, jak se lidská řeč vyvíjela, vydáme se tedy nazpět proti proudu času. Zahrajeme si na lovce mamutů a budeme čarovat jako dávní náčelníci a šamani.**

Naši dávní prapředkové byli nejpronásledovanějším druhem savců. Neměli drápy skalního medvěda ani ostré zuby tygra šavlozubého, sílu mamuta, smrtící jed hadího zubu či rychlé běhy zajíce. V drsném přírodním prostředí je každý dravec snadno ulovil.

V situaci totálního ohrožení jim zbývala jediná zbraň: bystře fungující mozek. V hlavě sice vznikaly nápady, jak uniknout svým pronásledovatelům a jak se proti nim v lidském houfu společně bránit, ale nedokázali si nápady vzájemně sdělit. Chyběl jim prostředek, jak s nápadem na záchranu lidského houfu seznámit svého druhu – jak se dorozumívat!!!

Teprve díky slovům, díky tomuto zlomovému okamžiku v lidské existenci, se mohli naši prapředci dohadovat o taktice lovu, vzájemně se učit vyrábět jednoduché zbraně, jež násobily sílu jejich paží a nahrazovaly ostré zuby a drápy jejich predátorů. Jedině vzájemným dorozumíváním si mohli vytvořit taktiku obrany vůči dravcům, kteří je ohrožovali.

Řeč se stala tak mocnou zbraní, že kdysi nejslabší tvor prehistorické džungle se – díky dorozumívání slovy – stává predátorem všech svých někdejších predátorů.

Schopnost dorozumívat se slovy byla zásadním zlomem v lidské historii. Byla to řeč, která odstartovala strmý duchovní, kulturní a vědecký vývoj – od lovu na mamuty, přes Williama Shakespeara, až k prvním krokům člověka ve vesmíru. S tak cenným nástrojem, jako je řeč, musíme zacházet s úctou a pečovat o něj. Vážíme si vašeho zájmu, že chcete mluvenou mateřštinu dále kultivovat a předávat ji dětem. Převyprávějte jim, na úrovni jejich věku a chápání, jak se **primitivní řeč rodila desítky tisíc let, než se ze zvuků divoké přírody, z grimas tváře a rtů, z výkřiků a vytí, z posunků rukou a pohybů celého těla, z emočně silných neartikulovaných skřeků, z dechových rázů a divokého řvu staly zvuky jemnější – zvuky artikulované, které nakonec člověk korunoval slovem.**

Slova na předchozích, tučně vytištěných řádcích budou skvělým podnětem pro hry na rozeznání dětských hlasů.

- Zvuky divoké přírody
- Grimasy tváře a rtů
- Výkřiky
- Vytí
- Posunky rukou a pohyby celého těla
- Citově silné neartikulované skřeky
- Dechové rázy
- Z divokého řevu zvuky jemnější
- Zvuky náhodně artikulované
- Zvuky nakonec korunované jedním slovem
- Primitivní řeč – sled několika slov – věta

V následujících cvičeních zadáte dětem ke zvukovému a gestickému vyjádření jednotlivé vyjmenované prvky:

■ 2 a) Zvuky divoké přírody

Nejdříve si vyzkoušíme, jak bohatě dokážeš svým hlasem vyjadřovat zvuky přírody.

Jestli dokážeš svůj hlas rozmanitě vyladit a nepoužít při tom žádná slova.

Jaké zvuky se ozývají z noční pravěké džungle? Vytvoř je svým hlasem.

A jaké další zvuky slyšíš?

Ty tichoučké.

Přidávej postupně jeden hlas k druhému.

Poslouchejte jeden druhého.

Ať se ty hlasy mezi sebou nehádají, ať k sobě patří.

Ať ta vaše džungle zní jako vyladěný sbor.

A nakonec se přidají mohutné hlasy velkých dravců.

